

EUSKERA IDATZIAREN BATASUNA ⁽¹⁾

Euskaltzale batzuk, batasun orégaz, beste barik be, euskera bizkořtu ta indařtuko litzakela uste dabe: beste batzuk, batasun ori euskerarentzat osoro kaltegarí izango litzakela-ta, gogo ta biotz batasun orén aurka dagoz. Euskeltzale-Bazkuna'koak euskeraren *mozketa izugaría* izango litzakela diñoe. Euskeraren batasuna, mozketa andi nai txiki barik be egin leikela dirudit: baña batasun ori, beste ezer barik, euskera bizkořtu, indařtu ta sendotzeko, naiko izango litzakela nik ez dot uste. Euskaltzale-Bazkuna'koak aber-tzaletasunaren indařa aitatzen dabe. Nik, indař ori ta daukaguzan beste indař guztiak batu ta alkařtu arén be, euskera bizkořtu ta osasun onean ipinteko, lořik asko izango dogula deritxot: augaitik euskeraren bizitz oso ta osasun mardoa nai ba-dogu, umekeriak alde batera itxi, geure indař guztiak alkařtu ta elburu orétara zuzendu beař doguzala diñot.

Euskeraren batasuna egitea, urte askotarako lana dala edonok dakus; baña urte askotarako diran lanak, uréngorako itxi barik, biar baño gaur asi obe da. Garean euskaldun gitxi-gitxiok, beste izkuntza idařtsu bi darabilezan eři andiz inguratuta gagoz; ertz guztiak artu dauskuez, alde guztietatik euskerari saka ta bultz egiten dautse. Orélan gagozala, geuk euskaldunok ondo alkař arřtu barik, geure indař oro euske-

(1) Lan mamintsu ta sakon onen egilea Eguskitza euskaltzain jauna da ta 1921'gafeneko Jofalean Euskaltzaindiak izan ebazan batzaldietan irakuři ebat.

raren alde batu barik, luzaro eutsi ta iraunazoko dautsagula uste daunak, begiak zabalik asmes dagi. Anbiola ta gaurko aldi au ez dira bardin: gaur erdera edonondik, edonorekin, edonoz eta edonoraño, base-txe ta mendi galúrétaraño sartzen yaku. Euskaldunak erdeldunen ondoan; lau aldêtatik estutzen gaituen erdeldunen aúrez-aúr, gitxi-gitxi gara: geure artean euskalkiz banatuta gagoz: onelan banatuta beti ezin jaraitu geinke; baña noz edo bein alkaítzekotan eta batasuna urte askoren buruan baño egin ezin leiken lana dan ezkeru, len-bai-len bide ori artzea ta pizka-pizkaka aútera jotea, asmorik zúr eta egokiena dala dirudi. Iru-lau euskalkiz banatuta gagozan euskaldunok euskera bardiña ba'geuko, alkar obeto ulértuko geunke: euskerazko idazki bakotxa askozaz geyagok irakuñiko leukê ta euskerazko idazki geyago argitaratzeko be, irakurle geyagogaz, orain baño ereti obean gengokez.

Euskeraren alde, or-emen daukaguzan indar guztiak batu ta alkaítu bear doguz: ori ta guzti be euskerari indar emoteko, lanik asko izango dogu, baña indar guztiak alkaítuta dagozala esan al-izateko, euskaltzale orok euskeraren alde lan-egitea ez da naiko. Euskaltzale-aldra bakotxa, bere aldetik eta nai dauen alderantz indarka ba'lebil, emendik urte batzuetara, gaur gagozan baño be banatuago egotea, érez jazo daiteke. Bide batetik ez dabiltzanak, gitxitan alkar aurkitzen dabe.

Elburu batera joten ez daben indarak, alkaítuta dagozala zoroa ez danek ezin esan lei: baña elburu ori zein dan jakin barik, ara indar guztiak zuzendu leikezan amen-umerik ez da jayo: augaitik euskera batasunerako bidea artu baño len; gai onetzaz ezetan asi baño len, geure elburu ori zein dan, nora joan nai

dogun ebatzi beaŕ dogu: gaurko euskalki guztien nãste izango dan euskalki baŕia asmauko ete-dogun ala daukaguzan euskalki oneitatik bat-edo-bat aŕtuko dogun eta au egitekotan, euskalki ori zein izango dan erabagi beaŕ dogu.

Len daukaguzan euskalkiak be laŕegi dirala-ta, baŕirik iñok ez dau nai. Zein autetsiko ete-dogu ba? Onetarako egokiena gipuzkoako euskalkia litzakela geyenak diñoe. Onen alde ziorik asko dagozala uste dot. Euskalki au darabilen euskaldunak, beste enparauren erdian dagoz: Bidasoz emendik darabilguzan euskalki guztien artean, erdereak azkenen ito daikena, orixe dala dirudi. Beste euskaldun guztioi bide-erdira urteteko dei-egiten dausku: beste enparauekin kide-tasun eta antzik geyen dauko; euskaldunai beste edozein euskalki baño eŕezago saŕtzen yake. Euskalki guztietako euskaldunak batzandu diran tokietan, ori ikusi da: gipuzko-euskalki ori berez nagosi egin da ta gipuzkoaraŕakin luzarotxu egon diran beste euskaldunak, euren eŕietara etoŕi-ta gero be, euren euskalkia baño gipuzkoarena geyago erabili oi dabe. Euskeraren batasun ori Euskal-eŕiarentzat ez izatekotan, alpeŕeko lana da: baña gaur egunean gipuzkoaraŕ euskalki ori beste edozein baño euskaldun geyagok darabile-ta, beste edozein baño eŕezago zabalduko litzake: augaitik euskera-batasunaren jaŕointzat gipuzkoaraŕ-euskalkia aŕtu nai dauna oŕen aurka dagona baño zuzenago dabil.

Euskeraren batasuna urte askotarako lana da: gaur, noz-edo bein ara eltzeko asmoz, bidea artu baño besterik ezin egin geinke. Gure elburu euskera garbi, txukun, ornidu ta aberatsa da: baña gauzak dagozan lez artuta, amesetan asi barik, elburu oŕetara joteko biderik egokiena ¿zein izango ete-da?

Arau batzuk irakuriko dautsuedaz: egokiak diran ala ez zeuek esango dozue:

1.ª ARAUA. Euskalki bakotxaren batasuna egiteko asmoa, ona da; ofetarako egiten dan lana, euskera-
rentzat onuratsua izango da, lan orégaz euskalkiak
alkar gandik urindu ezik.

2.ª Euskera osoaren batasunari jaramon barik,
euskalki bakotxarena egiten ba-giñardu, euskalkien
batasun ori lortuko litzaken egunean, oneik alkar gan-
dik gaur baizen urin legokez eta euskalgi-zaleak nai
daben lez egin ezkeru, gaur baño be urinago: augai-
tik euskalki bakotxaren batasunera joteko asmoz, la-
nean diardugun bitartean, euskera osoarena geure
gogo ta begien aurrean beti euki bear dogu.

3.ª Euskera osoaren batasun ori nun eta zelan
gingo dogun ebatzi ezik, gogo ta begien aurrean ezin
euki daikegu ta zuzen ala oker gabiltzan ezin jakin
geinke: augaitik batasun ori nun eta zelan egin nai
dogun, ezetan asi baño lenago erabagi bear da.

4.ª Euskalki bafirik asmaten ibili barik, dauka-
guzanen bat-edo batera jo bear dogu: euskeraren ba-
tasunerako biderik zur eta egokiena auxe dala orok
autoitzen dabe.

5.ª Gipuzkoar euskalkia batasun oren ero ta ja-
sointzat aritu geinke: Gipuzkoan ori bakarik, beste
erietan bertokoa ta ori erabili beitez, besterik ez.

6.^a Euskera batua ta euskalkiak noz eta ze-
lan erabili jakiteko, zelako euskaldunak daukagu-
zan gomutau daigun. Euskaldunak aldra bitan banan-
du daikeguz: euskera irakurten dabenak eta ez
dabenak.

7.ª Azkenengo onein artean batzuk irakurten ez
dakie; beste batzuk euskerari igin eta goroto dautse;
beste batzuk gorotorik ez, baña maitasun apurik bez;

azkenez beste batzuk euskera irakurteko oiturarik ez daukelako-edo nagi dagoz.

8.ª Euskeraren batasuna egin nai dogula esanaz nai bakotxaren euskalkiz eta euskera mordoloz idatziaz beste barik, oneik euskerazko idaztiak irakurten ipiñiko doguzala uste ba-dogu, oker gagoz.

Bada-ezpada, nagien artekoen batzuk bizkortzen diran ala ez ikusteko, oreintzat zerbait euren euskalkiz eta euskera erezean idatzi bear dala dirudi; baña gauza andirik ez, oreiketaz onura gitxi itxaron daikegu-fa.

9.ª Euskera irakurten dabenakin be, aldra bi egin daikeguz: euskaltzalena ta irakurle soilena. Lenengo aek euskera irakuri ta idatzi, ikasi ta landu egiten dabe; bigaren oneik irakuri ta orelan lendik dakien baño zerbait geyago ikasi, besterik ez.

10.ª Euskera bizkortu nai ba-dogu, euskera gaxa erakiltzen dogula ta, beti mormoxetan diarduen euskaldun epel, alper eta nagiai jaramon gitxi egin bear dautsegu, oneik lagun doguzala, ezertxu be ez dogu egingo-fa.

11.ª Euskera bizkortu nai ba-dogu, gazte ikastunak, euren ikastaroa oraintsu amaitu daben eta oraindik arlo oretan dabiltzan euskaltzale gazteak, beste inor baño lenago geure lagun egin eta sailean sartu bear doguz.

12.ª Indar nagosia oneiketaz dator: baña oneik euskera txukun apain eta aberatsa nai dabe; adiñak asmau daikezan gogapen oro, biotzak sortu daikezan gurari guztiak, beste edozein erderetan baizen ondo ta egoki adierazteko gai izango dan euskera nai dabe.

13.ª Augaitik jasointzat artzen dogun gipuzkoar euskalki oni, beste euskalkien aberaskiz albait geyen osotu, ornidu ta apaindu bear dala dirudi. Onelan

beste euskalkien itz oitu ta zâr guztiak, batzuetan orain dauken ikuŕpenarekin, beste batzuetan ikuŕpen ori pizka bat aldatuta euskalki onek beretu beaŕ ditu, ezetarako izan daiken *ezeri* be galtzen itxi barik.

14.ª Au egin aŕen be, landeŕ asko izango da-ta, edozein erderaz adierazo leiken guztia, euskeraz be adierazo al izateko, beaŕ dituan itz baŕi guztiakin ornidu ta aberastu beaŕ da.

15.ª Baña askok itz baŕietzaz neuŕia ipiñi beaŕ dala diñoe. Nik be ori uste dot; baña neuŕi ori irakuŕi dodan lez barik, beste era baten ipiñiko neunke.

16.ª Antziñatik euskeran sartu yakuzan eta euskal-antz eta usaña artu daben itz aŕotzak jaurtiteko asmoz, itz baŕiak asmaten diñardugu. Oraingo aldi au oŕetarako aldi ona ez dala uste dot: ori, beste zeregin andirik ez daukagunerako itxi-ta, geure egun oneitan auzotik datoŕkiguzan itz aŕotzai bidea saŕatzen ekingo ba'geunskio, euskerak askozaz geyago irabaziko leuke.

17.ª Onelan ba, antziñatik saŕtu yakuzan erdel-itx zaŕai bein-bein geldi itxita, geyago ta geyago saŕtu ez dakiguzan, euskal-itx zaŕak idoro, beaŕ diran baŕiak soŕtu ta zabaldu beitez.

18.ª Itz baŕiak soŕtu orduko, beaŕezkoak diran ala ez astiro ta ondo begiratu bedi: edozein euskalkitan itz zaŕik ba-dago, oŕen ordezeko baŕirik ez da beaŕ: itz zaŕa bere otsak pizkaen bat aldatuta, egokia ba'litz, baŕia baño obe litzake; itzaren ikuŕpena bere otsak aldatzeka eŕez edatu ba-lei osterá, ori egitea zuŕago izango dala dirudi.

19.ª Itz zaŕik ezpa-dago, euskal-eŕo ta zustrayakin baŕiak soŕtu beitez; al dala, gipuzkoar itz zaŕen antza emon bekioe.

20.ª Beaŕ doguzan itz baŕi oŕo euskal-zustraya-

kin sortuten ibili barik, beste erderak artzen dabezan ituritik, berein artu daikeguzala deritxat; baña euskal-abotseta edo izpiakerea aferazo ezkerro, itz oreik euren erea lañegi aldatu ta antzik geyena galdu bear ba' lebe, orein ordezkoak euskal-eretik atera obe litzake.

21.ª Gauza baterako itz bañi asko erabilteak, naste ta kalteak baño ez lekañke-ta, zeintzuk erabili ta zeintzuk baztertu erabagiko daun Batzordea ipiñi bedi.

22.ª Befogei urtez onantza, zuzen ala oker aibat itz bañi sortu dira; itz bañi oneitatik asko safi erabili dira-ta, euskaldun guztiak ez, baña askok ezagutzen dabez; augaitik txarto eralduta dagozala argiro ikusi ezik, itz bañi oneik onetsi ta artu bear doguz, euren ordezko bañiakoak sortuten ibili barik.

23.ª Euskalkien arteko alde nagosiak aditzekoak dira: aditzeko alde oneik batasunera ezin ekañi geinkez.

24.ª Gai onetan auxe bakañik egin leikela dirudi: gipuzkoar aditz-jokoak era bat baño geyago daukazanean, beste euskalkietako euskaldunentzat erezen izango diran erak autetsi, gipuzkoaren kalte andi barik egin ba-lei beintzat.

25.ª Esandako ori lekot, gipuzkoar euskalkiari berea daun aditz-erarik ez dauzagu kendu ez aldatu bear; baña berak ez daukazan aditz-erak beste euskalkietatik artu ta oneikin osofu ta aberastu bear dogu; au egin aren euskaltzale ta euskal-ikasle diran euskaldunak erez ulertuko dabe.

26.ª Onelako irakuñlentzat idatziko dabenai, euskalki oso ta apain au euren idazkietan erabili dagiela eskatu bear yake.

27.ª Ori egiteko, irakuñlen aldetik eragozpenik ez dala izango uste dot; baña idazlèn aldetik bayetz

dirudi. Bere euskalkiz idazle trebea danak, gipuzkoar-
ez eretzasunik ezpa' leukota euskalki onetan idaztera
bear'uko ba' gendu, ori euskeraren kaltean izango
litzake.

28.ª Augaitik gipuzkoar euskalki oso'ua erabilte-
ko eskakizun ori ondo dago; baña bakotxari bere
euskalkiz idazteko eskubidea gitxitu barik. Gipuzkoe-
raz erdiz-erdi ta bere euskalkiz ondo idatziko daula
uste daunak, berea erabili'ta geyago egingo dau.

29.ª Euskal-irakurle baño ez diran euskaldunen-
tzat euren euskalkiz idatzi beite.

30.ª Lan onegaz euskalki bakotxaren batasuna
bilatu bear' da; baña euskalkien batasun au era bitan
egin lei: eredutzat artzen dogun euskalki osotura
ur'eratuz eta ur'induz.

31.ª Ur'induz egitea batasun osoaren kaltean izan-
go litzake: augaitik euskaltzale ta euskalari ez diran
euskaldunentzat idazten dabena, eriak ondo ulertzen
dituan gipuzkoar itz eta aditz erak erabili dayezala
eskatu bear' yake, beste edozein euskalkiz idazten
dabenean be bai.

32.ª Eriak osoro nai erdizka galdu dituan aditz-
erak berbiztu nairik idazle askok go'goz lan egiten
dabe, eriak darabiltzanak beste euskalki batenak
dirala-ta. Oretan ekin baño, noz edo bein euskaldun
guztiok aditz-joko apain eta aberats bakar' bategaz
gelditu gaitez an-egin obe litzake; euskerari osa-
sun eta bizitza sendoa emoteko eun bidar obe. Ibili ta
ibili idazleak ori ezagutu ba-dagie, euskeraren alde
zerbait egingo dogu: bestelan gauza gitzi.

33.^a Euskalkietan idatziko dabeneztat beste arau
batzuk ipiñi leiz: baña len aitatu dodazan oreiz ga-
ñera, araurik onena auxe dala uste dot; idazleak
norentzat idazten daun beti begien aurrean euki begi:

irakurle aldra bakotxari, beretzat egokia dan gaya, ondo uleřtuko daun eran azaldu begio.

34.^a Batzuk *zu*'ren ordez itano sartu, *zuek*'en ordez *zu* erabili ta *zuek* bearari dagokion aditz-joko guztia bein eta betiko baztertu nai leukie; beste batzuk itanozko aditz-jokoa zokondora jauřti. Lenengo aek nai dabena gaur egin ezin leiken gauzea da: bigarren oneik nai dabena, iřoiz egin beař ez dana.

35.^a *Euskaldun bařiak*. Euskerarik ez dakienak, euskera batu, ornidu ta aberats ori, beste gaurko edozein euskalki baizen eřez ikasiko dabe; augaitik edonongo euskaldun bařiai ori irakatsi beař yake, batasunaren alde ezer egin nai ba-da beintzat.

EGUSKITZA.